

DİNDEN FELSEFEYE

Batı Nazariyatının Kökenleri Üzerine
Bir Çalışma

Francis Macdonald Cornford

Çeviri: Özgüç Orhan

alBaraka
Yayınları

ÖZGÜÇ ORHAN

1973 yılında Elazığ'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de tamamladı. 1984'te Mustafa Reşit Paşa İlkokulu'ndan, 1988'de Bornova Anadolu Lisesi'nin ortaokul kısmından, 1991'de Kuleli Askeri Lisesi'nden mezun oldu. 1991'de başladığı Kara Harp Okulu'ndan 1993'te ayrılıp, aynı yıl girdiği Boğaziçi Üniversitesi'nin Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünden 1998'de lisans derecesini aldı. British Council Chevening bursunu kazanarak gittiği Keele Üniversitesi'nde Çevre Siyaseti alanında 1999'da yüksek lisans derecesi aldı. 2000'de Maryland Üniversitesi'nde (College Park) siyaset felsefesi alanında başladığı doktorasını 2007'de tamamladı. Bir yıl Maryland Üniversitesi'nde kendi alanında dersler verdi. 2008-2016 yılları arasında çalıştığı Fatih Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde çalıştı. 2016'da doçentliğini aldı. Diğer çevirileri arasında Aristoteles'in *Politika'sı* (Pinhan, 2018) ve Erwin Rohde'nin *Psykhē'si* (Pinhan, 2020) bulunmaktadır.

Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ
περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα

[“İnsanları rahatsız eden,
şeylerin kendisi değil, onlara dair kanaatleridir.”
Epiktetus, *Enchiridion*, 5]

İÇİNDEKİLER

TERİMLERE DAİR AÇIKLAMA.....	9
METİNDE GEÇEN BAZI YUNANCA TERİMLER	13
KISALTMALAR	17
FRANCİS MACDONALD CORNFORD	19
HATIRA	21
W. K. C. Guthrie	
ÖNSÖZ	37
AYRINTILI İÇERİK.....	45
I. YAZGI VE YASA.....	55
II. <i>MOIRA</i> 'NIN KÖKENİ	101

III. DOĞA, TANRI VE RUH.....	137
IV. FELSEFENİN VERİŞİ	195
V. BİLİMSEL GELENEK.....	217
VI. MİSTİK GELENEK	235
EK.....	359
ATIF DİZİNİ.....	361
GENEL DİZİN	371

TERİMLERE DAİR AÇIKLAMA

Communion: Muhabbet. Türkçede “komünyon” olarak da bilinen ve kullanılan bu kelime için “muhabbet” karşılığı kullanılmıştır. “Sevgi,” “aşk,” “dostluk” ve “sohbet” gibi çağrışımların yanı sıra, “katılım/iştirak,” “ortaklık/birlik” çağrışımları da söz konusudur.

Contemplation: Tefekkür, seyir.

Destiny: Yazgı. Cornford *destiny* ve *fate* terimlerini birlikte kullanır, fakat ilki çok daha sık kullanılır. Bunlar için sırasıyla “yazgı” ve “kader” karşılıkları kullanılmıştır. İngilizcede iki kelime arasında semantik nüanslar olsa da Cornford aralarında bir fark ima etmiyor gibi görünür. Türkçeye genellikle “Kader” olarak çevrilen Yunanca *Moirai* burada “Yazgı” olarak çevrilmiştir, zira Cornford *Moirai* için birkaç istisna dışında tutarlı bir şekilde *Destiny* karşılığını kullanır.

Earth: Yer/Toprak. Bkz. *World*.

Element: Unsur. “Esas, kök, asıl, ana öge” anlamında (Kubbealtı Lugatı). Örneğin, toprak, su, ateş, hava. Sıfat şekli olan *elemental* kelimesinin yaygın anlamı “temel/birincil” olsa da özellikle “unsur” köküyle ilişkisini korumak adına “unsursal” olarak çevrilmiştir. Bununla birlikte *fundamental* (temel) ve *primary* (birincil) kelimeleri de metinde sıklıkla kullanılır.

Gens: Gens. “Latince soy anlamına gelmektedir. Ortak bir atadan geldiklerini kabul eden, kendi aralarında evlenmeyen ve kapalı bir yerleşim alanında oturan insan grubu. Jens’e, baba hattını izleyen klan da denilmektedir.” (Örnek, s. 126). Türkçeye Arapçadan geçen “cins” kelimesiyle aynı kökene sahiptir: “Nihai kökeni Yunanca olan sözcük, 9. yüzyılda Süryanice üzerinden Arapçaya felsefe terimi olarak alınmıştır.” (Nişanyan Sözlük, “cins” maddesi).

Phratry: Fratri. “Sanayi öncesi toplumların çoğunda, toplumsal örgütlenme, erkek ya da kadın üzerinden belirlenen soy aracılığıyla akrabalık gruplarına dayanır. Fakat bu akrabalık grupları daha sonra, (bazı durumlarda) antropolog Lewis H. Morgan’ın ‘fratiller’ şeklinde adlandırdığı, akrabalık ilkelerine dayanmayan daha büyük gruplarda birleştirilir. Bunun örnekleri arasında çeşitli Amerikan Kızılderili ve Avustralyalı yerli kabileleri de vardır. Diğer toplumlarda, genişletilmiş akrabalık grupları, klan (genellikle anasoylu bir soy grubu) ve *gens*’i (babasoylu bir soy grubu) kapsar.” (Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2005, s. 248).

Primary: Birincil.

Rite of initiation (Fr. *rite de passage*): Geçiş ritü/töreni. Mistik gelenek için “intisap” olarak çevirdiğimiz *initiation* kelimesinin bir topluluğa/evreye “geçiş” veya “giriş” anlamı vardır. Özellikle ergenlikten yetişkinliğe geçiş törenleri “erginle(n)me ritüleri/törenleri” olarak bilinir. Çeviride, yaban halklar bağlamında, *initiation* için “erginle(n)me töreni” karşılığı kullanılmıştır. Fakat “geçiş törenleri” sadece ergenlikten yetişkinliğe değil, aynı zamanda insan yaşamındaki diğer geçiş evrelerini de kapsar.

Soul: Ruh. İngilizcede ve bu metinde her ikisi de “ruh” olarak çevrilebilecek *soul* ve *spirit* kelimeleri vardır. Tüm çeviride ikisi için de “ruh” karşılığı kullanılmıştır ve ayırt edilmelerini kolaylaştırmak için 1) aynı cümlede veya birbirine çok yakın kullanılmaları durumunda, asılları köşeli parantez içinde belirtilmiş; 2) diğer durumlarda sadece *spirit* köşeli parantez içinde belirtilmiştir. *Soul* için “nefis/

nefs” veya “can” karşılıkları bazılarınca uygun görülse de bu seçmelere başvurulmamıştır. Kubbealtı Lugatı “nefs”in “can, ruh, hayat” anlamını dördüncü sırada verir ve “Türkçede bu anlamda az kullanılmıştır.” diye de ekler.

Speculation: Nazariyat.

Spirit: Ruh. Bkz. *Soul*.

Stuff: Cevher. Genelde “madde” anlamına gelse de bu metinde maddi olmayan bağlamda da kullanılır. “Şey” gibi belirsiz bir anlamı vardır.

Substance: Töz. Hem maddi hem maddi olmayan şeyler için kullanılır. *Substantial* = tözsel.

Sympathetic magic: Sempatik büyü. “Benzerin benzeri meydana getireceği” ve birbirleriyle ilişkisi olan şeylerin fiziksel temas ortadan kalksa bile birbirlerini etkileyeceği ilkelerine dayanan büyü. Birinciye homeopatik ya da taklit, ikinciye de kontajiyöz ya da temas büyüsü denilmektedir. Gerek taklit gerekse temas büyüsü, birbirlerinden uzak şeylerin gizli bir sempati ile birbirlerini etkilediklerini; bir çeşit gizli ve görünmez esîr gibi düşünebileceğimiz ‘şey’ ile uyarmanın birinden ötekine geçeceğini kabul etmektedir.” (Sedat Veyis Örnek, *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, 1971, s. 209-10).

Universe: Evren. Kozmos ile eşanlamlıdır. Bkz. *World*.

World: Dünya. Felsefi bağlamda kullanıldığı ölçüde, *kozmos* (evren) gibi, insan tarafından hissedilen veya varsayılan tüm varoluş olarak anlaşılmalıdır. Üzerinde yaşadığımız gezegene karşılık gelen *Earth* için büyük ölçüde “Yer” (bazen küçük harfle) karşılığı kullanılmıştır. Fakat gerek bu İngilizce kelimenin gerekse Yunanca karşılığının aynı zamanda “toprak” anlamına geldiği unutulmamalıdır. Bu ayrımın kolay yapılabileceği yerler olduğu gibi, zor olduğu ya da hiç mümkün olmadığı yerler de vardır.